

بتوانند ارمنستان عثمانی را آزاد سازند و کشور مستقلی برای ارمنه فراهم سازند.^۱ میکائیلیان و همسرش که مؤسسين حزب داشناک بشمار می‌روند ، قبلاً عضو «نارودنایولیا» (اراده مردم)^۲ بودند. حزب داشناک از استقلال ارمنستان حمایت کرد و بطرح يك برنامه سوسیالیستی و دموکراتیک پرداخت. اقدام مستقیم فقط جزئی از فعالیت‌های سوق‌الجیشی و ضربتی سیاسی آن بود. تاکتیک - های ترور ممکن است مولود تجاربی که میکائیلیان در سازمان انقلابی روسی «اراده مردم» به‌دست آورده بود ، باشد.

میکائیلیان طرفدار ترور کسانی بود که مسئولیت کشتارهای همگانی ارمنه را برعهده داشتند. لذا داشناک‌ها باتفاق سازمان انقلابی مقدونی «ایسرو» نقشه قتل سلطان عبدالحمید را طرح کردند. ولی میکائیلیان در بلغارستان هنگامی که مشغول آزمایش مواد منفجره بود در سال (۱۹۰۵) کشته شد. سوعقصد ناموفق انقلابیون ارمنی علیه جان سلطان عبدالحمید نیز در سال (۱۹۰۵) انجام گرفت. داشناک‌ها همانطور که قبلاً اشاره شد فعالیت‌های چریکی را نیز از سال (۱۸۹۷) علیه دستجات متعددی کرد رهبری می‌کردند. فعالیت‌های انقلابی مستقیم آنان دو هدف عمده داشت : یکی مجازات کسانی که مرتکب جنایات ضد ارمنی می‌شدند ، و دیگر دفاع در برابر کردها و عثمانی‌هاییکه ارمنه را مورد زجر و شکنجه قرار می‌دادند. علاوه براینها حزب داشناک امیدوار بود قدرت‌های اروپائی و دولت عثمانی را تحت تأثیر قرار دهد و نیازهای اصلاحات اداری ، حقوق مدنی و حمایت از ارمنه را بدین ترتیب تأمین کند.^۳

تروریست‌های داشناک تا اوائل دهه (۱۹۲۰) کسانی را که مسئول قتل‌عام ارمنه می‌شمردند ، بقتل می‌رساندند. آنها ترور را تحت شرایط خاص تجزیه کردن امپراطوری ترک و اذیت و آزار همه مسؤلان ، گسترش بخشیدند. از

۱ - از رساله فوق لیسانی و منتشر نشده «دوران سازندگی حکومت ارمنی» اثر «آراکاپریلیان» مورخ اول دسامبر ۱۹۶۶ اداره فارغ‌التحصیلی دانشگاه «سیتی کالج» دانشگاه «سینتیونیورسیتی» نیویورک ، همچنین «سرمنشاه این فدراسیون انقلابی ارمنی» پایان نامه تقدیمی «آراکاپریلیان» به‌سمیناری دوباره نهضت های اجتماعی روس و اروپای شرقی ، گراچویت اسکول - دانشگاه نیویورک - مورخ دسامبر ۱۹۶۷ .

۲ - این تشکیلات که در روسیه تزاری ، قبل از قتل گرفتن حزب کمونیست بوجود آمده بود ، برخلاف کمونیستها ، تکیه خود را بر دهقانان نهاده بود و بچندین شورش ناموفق دهقانی و چند ترور انفرادی دست زد . آنان را «نارودینگها» یسما (خنجقیون) می‌خواندند .

۳ - پایان نامه «سرمنشاه فدراسیون انقلابی ارمنی» اثر «آراکاپریلیان» - مورخ دسامبر ۱۹۶۷ دانشگاه نیویورک - صفحه ۴۱

اقدامات آنان در میان ارمنه حمایت معنوی دامنه‌داری بعمل می‌آمد.

دانشناکها بعداً پس از سال (۱۹۱۸) در دولت جمهوری ارمنستان که عرش بسیار کوتاه بود، نقش مهمی ایفاء کردند. جمهوری ارمنستان را مآلاً شوروی متصرف شد و آن را ضمیمه خود ساخت.

اقدامات تروریستی لهستانیها و ارمنه تحت شرایط تاریخی کاملاً متفاوتی، در محیط اجتماعی - سیاسی بسیار مختلفی گسترش یافت. معهداً این دو نهضت دارای وجوه تشابه و مختصات مشترکی نیز بودند:

مقایسه تاکتیک‌های تروریستی لهستانیها و ارمنه

هر دو نهضت علیه يك دولت اجنبی و ستمگر مبارزه می‌کردند. و همینطور ترور فقط یکی از عوامل سیاست کلی سوق‌الجیشی و ضربتی هر دو نهضت بود ولی فعالیتهای تروریستی و چریکی دانشناکها مدتی بمراتب بیش از فعالیتهای مشابه لهستانیها دوام داشت و بالغ بر ربع قرن طول کشید.

این همه قتل‌عام، کشتار و جنایات دسته‌جمعی چندان هم انتقام جنایات بی‌جواب نماند. ارمنه عثمانی، پس از نخستین یورش‌های افراطیون و پشت سر نهادن غافلگیری‌های نخستین در صدد مقابله برآمدند.

گفتیم که در دوران کشتارهای بزرگ، ارمنه عثمانی در دو محل در برابر قشون عثمانی و دژخیمان قتل‌عام دست بمقاومت زدند. پس از پایان قتل‌عام و سرنگون شدن حکومت سلطنتی عثمانی و برقراری جمهوری، ارمنه‌ای که در اطراف جهان پراکنده شده بودند، بخصوص باقیمانده ارمنی‌های فراری از عثمانی در صدد انتقام‌جویی و ترور عاملین اصلی قتل‌عام و کشتار بیرحمانه ارمنه برآمدند. از ترورهای سیاسی که ارمنیان بابت قتل‌عام دومیلیون و نیم ارمنی انجام دادند، در زبانهای ارمنی، انگلیسی، فرانسه و آلمانی داستانهای بسیاری وجود دارد. اما برای اینکه سخن بدرازا نکشد در اینجا فقط به چند ترور مهم اشاره می‌کنیم:

۱ - نخستین بار که ارمنه از یکی از عوامل قتل‌عام انتقام گرفتند، در

ترکستان روس در شهر تاشکند بود. بطوریکه قبلاً گفته شد «انورپاشا» وزیر جنگ و پیشوای خیالی «عثمانی بزرگ» که از نژاد پرستان بنام فرقه «ژون ترک» بود، برای ایجاد «عثمانی بزرگ» با عده‌ای از سپاهیان خود، به ترکستان لشکر کشید تا این سرزمین را نیز جزئی از متصرفات عثمانی و «عثمانی بزرگ» سازد ولی قبل از اینکه نقشه بلندپروازانه او عملی گردد دست انتقام گریبان وی را گرفت و یکی از ارامنه بنام «آقایگاف» او را دستگیر ساخت و سراز بدنش جدا کرد.

۲- دومین نفری که گرفتار «انتقام» ارمنی‌ها شد، جمال‌پاشا بود. او که بعد از «طلعت وانور» عامل اصلی جنایات بود، در تفلیس بدست دو نفر از تروریست‌ها به نام‌های: پطروس تر بوغوسیان و ارتاشس گورکیان به قتل رسید. جالب اینکه او در تفلیس در کوچه «پتر کبیر» و درست روبروی سازمان جاسوسی و ضد جاسوسی روسیه «چکا» و درحالیکه دو نفر از محافظین مسلح او را همراهی می‌کردند، به قتل رسید.

۳- سومین نفری که ترور شد «خان خوتسکی» نخست وزیر آذربایجان بود که در سال ۱۲۹۹ ش - (۱۹۲۰) بدست «آرام یرگانیان» کشته شد.
 ۴- در همین سال «عباس بیگ‌اف» هم که در کشتار ارمنیان مقام و مأموریت «درجه دوم» داشت، بدست یرگانیان کشته شد.

۵- پنجمین نفر، که ترور او با محاکمه بزرگی پایان یافت «طلعت پاشا» بود. او در قتل‌عام مقام اول داشت و همه دستورات با امضای او هنوز باقیمانده است. او بعد از سرنگون شدن «سلطنت عثمانی» و پایان یافتن حکومت حزب (اتحاد و ترقی) و «ژون ترکها» به برلین رفت و در آنجا بطور ناشناس زندگی می‌کرد.

قاتل او «سوقومون تهلیریان» نام داشت که در روزهای قتل‌عام بزرگ، مجروح شده و از بیابانی که چندین هزار نفر در آن افتاده بودند، بطور معجزه آسایی نجات یافت. او دردادگاهی که محاکمه می‌شد گفت: «وقتی بهوش آمدم، در چند قدمی ام، مادرم، پدرم، برادر و خواهرانم را غرق در خون و مرده یافتیم، بازحمت فراوان خودم را از گورستان - بدون گور- کشته شده‌ها نجات دادم و با پوشیدن لباس عثمانیها مدتی بطور ناشناس و با نام مستعار زندگی

می‌کردم و سرانجام توانستم از عثمانی فرار کنم. وقتی با آلمان رسیدم، مدتها به دنبال مخفی‌گاه طلعت پاشا گشتم. با اینکه خانه و مخفیگاه چند عامل قتل‌عام را پیدا کرده بودم با این حال، در جستجوی طلعت پاشا، شهرهای آلمان را زیر پا گذاشتم سرانجام او را در برلن یافتیم. روبروی خانه‌اش اطلاقی کرایه کردم و چند روز متوالی، ساعات ورود و خروج او را تحت نظر داشتم. و بالاخره در روز ۲۱ مارس ۱۹۲۱ (اول فروردین ۱۳۰۰) همی‌تکه از خانه مجلل و باشکوه‌اش خارج شد، او را چند قدم تعقیب کردم. وقتی بیک قدمی‌اش رسیدم، از پشت دستی بشانه‌اش زده او را با نام صدا کردم. همی‌تکه برگشت و رو در رویم قرار گرفت باو گفتم «گورکن کثیف بایست روز آخر عمرت رسیده است» و بدون اینکه باو مهلت بدهم با چند گلوله بزندگیش خاتمه دادم. وقتی یزمین افتاد ناگهان بایک شیرفروش آلمانی روبرو شدم، او گفت: «چرا او را کشتی؟» در جوابش گفتم او قاتل چند صد هزار ارمنی است. شیرفروش خیال می‌کرد من دیوانه شده‌ام، ولی وقتی پیشنهاد کردم که باتفاق به نزدیکترین کمیساریا برویم، او سبندشیرها را بزمین گذاشت و همراهم به کمیساریا آمد و بافسر کمیسری گفت «او قاتل است و مردی را در جلو چشمانم کشته است». من بلافاصله انجام قتل را قبول کرده و گفتم، آنچه او می‌گوید صحیح است و اضافه کردم: «من طلعت پاشا وزیر داخله عثمانی را که مسبب کشتار چند صد هزار ارمنی است، کشته‌ام ...».

افسر کمیساریا، دستور بازداشت مرا داد. همی‌تکه خبر ترور در آلمان منتشر شد، اکثر ارمنه سرشناس بزندان آمدند و آمادگی خود را برای هرگونه کمک اعلام کردند ...»

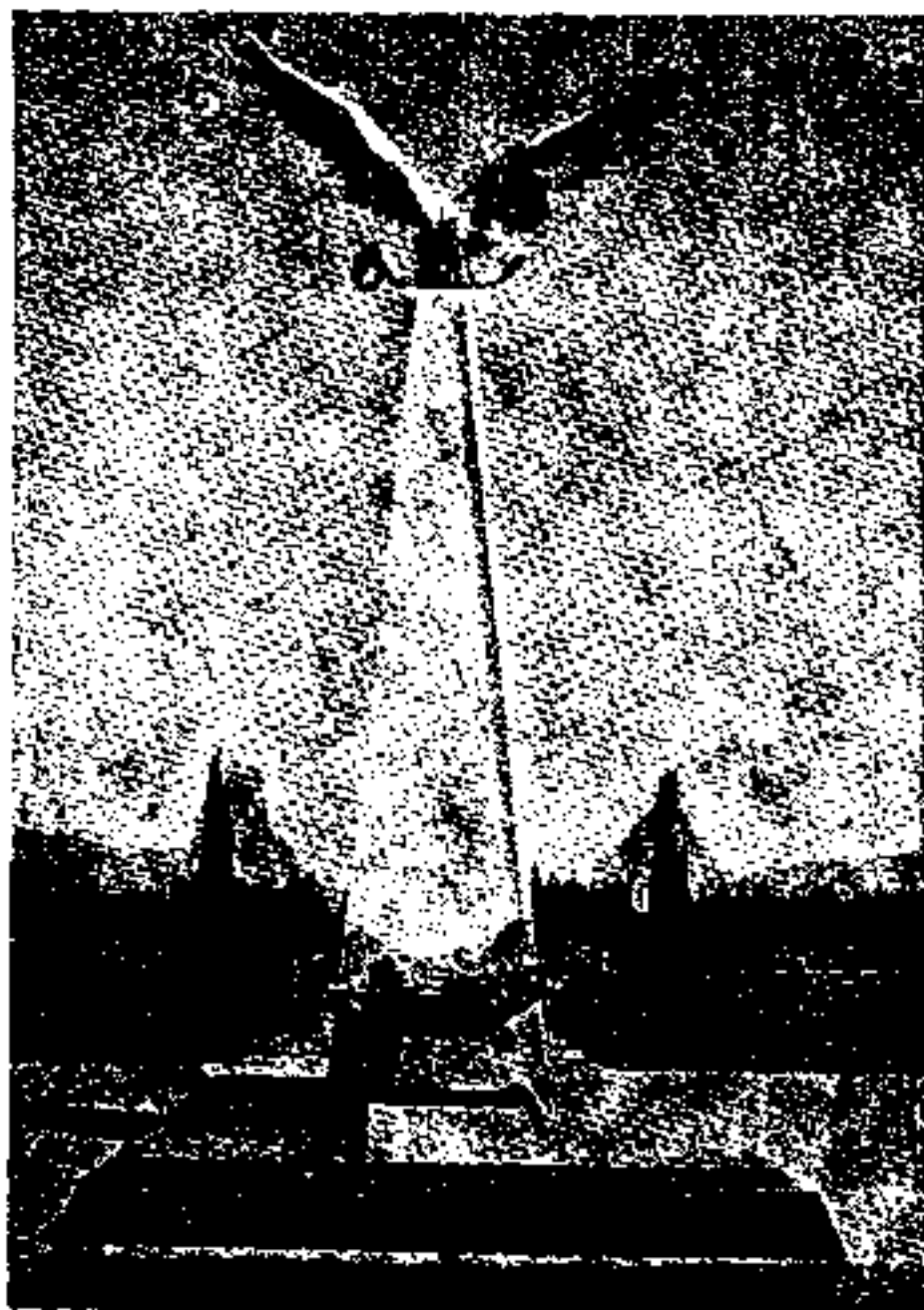
پس از دستگیری «سوقومون تهلیریان» دادگاه شماره ۳ استان برلن پرونده «سوعقصد» و «قتل عمد» طلعت پاشا را مورد رسیدگی قرار داد. در دادگاه پس از آنکه ضارب و وکیل مدافع اظهاراتی کردند، یکی از کشیشان آلمانی که در دوران قتل‌عام بزرگ یک میلیون و پانصد هزار نفری در عثمانی بصرمی برد و بعلت اینک دولت آلمان باقتل‌عام موافق بودمی توانست همه اطلاعات لازم را در اختیار داشته باشد، بدادگاه احضار شد. او چند روز همه مشهودات و اطلاعات عینی خود را باطلاع اعضای دادگاه و هیئت منصفه رسانید. وقتی وی

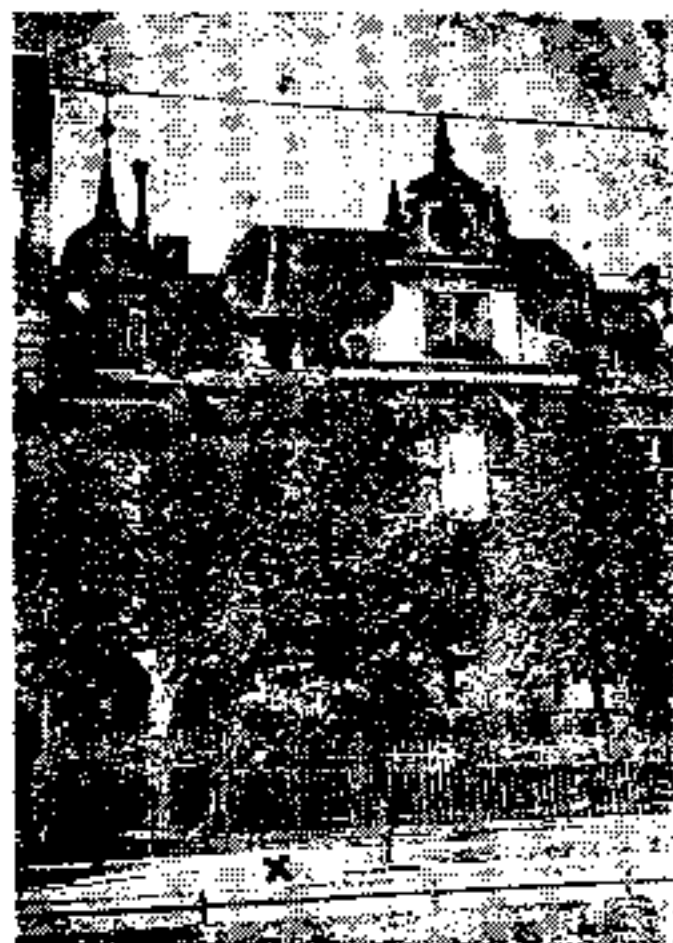
چهار نفر از تروریست‌های معروف ارمنی که با نام قربانیان، سران عثمانی و مرتکبان
قتل عام ارمنه را کشتند .
— از چپ بر راست عبارتند از : ارشاکیر شیراگیان — آرام یرنگانیان — میساک
تورلاکیان — سرفوق من تهلیریان .

تهلیریلن و عیساك، دو تن از تروریستهای ارمنی که پس از قتل عام و کشتار فجیع
ارمنه بخاطر انتقام دست به قتل سران عثمانی زدند .

تهلیریان ، فدائی معروف ارمنی ، که بخاطر انتقام از سران عثمانی جان خود را بخطر افکند پس از مرگش مورد تجلیل فراوان قرار گرفت . این عکس از بنای یادبود اوست و جنازه اش در شهر «فرزنو» (ایالات متحده آمریکا) بخاک سپرده شده است .

دربار ابن‌خانه (ساختمان شماره ۱۷)
در خیابان هاردرگت‌برگین بود که
طلعت‌پاشا، یکی از مسئولان مستقیم
کشتار ارامنه، بدست یک تروریست
ارمنی بمتل رسید.

سوفیوئون تهلیریان، کسی که با
نشان دادن عکس‌العمل در برابر کشتار
ارامنه، نام خود را در تاریخ این
ملت جاودان ساخت.

جزئیات قتل را شرح می‌داد، عده‌ای از اعضای دادگاه و هیئت منصفه بگریه افتاده بودند و اشک می‌ریختند. سرانجام هیئت منصفه وارد شور شد و روز سوم ژوئن (۱۱ خرداد ۱۳۰۰) دادگاه مذکور رأی زیر را صادر کرد:

رای دادگاه :

رئیس دادگاه از رئیس هیئت منصفه سؤال می‌کند: «آیا متهم سوقومون-تهلیریان که در تاریخ ۵ مارس ۱۹۲۱ (۲۶ اسفند ۱۲۹۹) در ناحیه شارلوتبورگ آلمان آگاهانه و با قصد قبلی اقدام به قتل طلعت‌پاشا کرده است، مقصر است؟»

اتوراینیکه رئیس هیئت منصفه در جواب رئیس دادگاه گفت: خیر.

رئیس دادگاه: من بدینوسیله رأی صادره را امضاء و از منشی دادگاه، تقاضا دارم تا پس از امضاء آن را قرائت کند. و منشی رأی دادگاه را بشرح زیر قرائت می‌کند:

«متهم بدینوسیله بی‌گناه اعلام می‌شود و مصارف دادگاه از محل صندوق دولتی کارسازی می‌شود.

بموجب رأی هیئت منصفه متهم بسبب قتل که مرتکب شده است، مقصر نیست بنابراین تصمیم متخذه درباره زندانی نمودن متهم نیز ملغی است.»

و بدین ترتیب پرونده ۲۱-۲۲ ج. د. دادگاه شماره سه استان برلن در سال ۱۹۲۱ (۱۳۰۹ شمسی) مختومه اعلام شد.^۱ تهلیریان که در سال ۱۸۹۶ (۱۲۷۵ شمسی) متولد شده بود، پس از آزادی بامریکا رفت و در سائفرانسیسکو زندگی می‌کرد. او در ۲۳ می ۱۹۶۰ در این شهر درگذشت. آرامنه با جلال و شکوه فراوان او را بشهر «فرزنو» - که عده زیادی از آرامنه در آنجا زندگی می‌کنند - بردند و بخاک سپردند. بر روی قبر او یادگاری نصب شده که بر بالای آن مجسمه عقابی با بالهای گسترده و درحالیکه ماری بمنقار کشیده، دیده می‌شود.^۲

۶ - ششمین دؤخیم قتل عام که ترور شد «سعید حلمی پاشا» بود. او که از همکاران نزدیک طلعت‌پاشا بشمار می‌رفت، بایتالیا فرار کرد و در رم مشغول عشق بازی بود.

۱ - محاکمه طلعت‌پاشا - چاپ وین اتریش - ۱۹۲۱ - ص ۳ و ۲۱۰
 ۲ - تقویم سال ۱۹۷۰ چاپخانه مدرن تهران

بعد از ترور طلعت پاشا ، یکی از جوانان ارمنی فراری بنام « ارشاویر » - شیراگیان» از عثمانی بایتالیا رفت و در جستجوی سعید حلیمی پاشا بود. سرانجام در روز ۱۳ آذر ۱۳۰۰ - ش (ششم دسامبر ۱۹۲۱) او را پیدا کرد و با ترور به زندگیش پایان داد.

۷ - هفتمین و هشتمین عاملین قتل عام که در يك روز و در حالی که با خانم طلعت پاشا در برلین در حرکت بودند ، کشته شدند ، بهالالدین شکیر پاشا و عظیم پاشا بودند . این دو نفر روز ۲۶ فروردین ۱۳۰۱ - (هفدهم آپریل ۱۹۲۲) با روبرو شدن با آرامیر گانیان و ارشاویر شیراگیان ترور شدند .

۸ - نهمین نفری که ترور شد «بهبودخان جوانشیر» وزیر کشور آذربایجان در دوران اشغال عثمانیها بود . او که در قتل عام ارمنیان در آن سرزمین بیداد کرده بود ، ۲۵ تیر ۱۳۱۰ - (۱۹ ژوئیه ۱۹۳۱) در اسلامبول بدست «میساک - تورلاکیان» کشته شد. گرچه مأموران ترکیه او را دستگیر کردند ، ولی با وساطت انگلیسها موفق شدند ، نجات پیدا کنند. ۱

۱

نام کسان

۲

- آقایگ اف : ۲۳۳
- آق سالور ، سپهد : ۲۴
- آل سعود : ۲۲
- آل عثمان : ۴ - ۵ - ۶ - ۹ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۵۰
- آفانیاهازار ابدیان : ۱۳۳
- آتونیوس ، جرج ، نویسنده : ۳۵
- آندرانیگ ، فرمانده پارتیزان های ارمنی : ۱۲۰
- آندره آموریان ، نویسنده معاصر ارمنی : ۴۲
- آندونیان ، آرام : ۵۹ - ۱۶۱
- آیشن : ۱۴۳

الف

- ابوالفتح غازی ، سلطان محمد فاتح : ۱۶
- اتاتورک ، مصطفی کمال : ۴ - ۱۸ - ۳۱ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۲
- اتوراینیکه : ۲۳۸
- احمد آقاییف : ۴۳

احمد اول ، پسر سلطان محمد : ۲۰

احمد بیگ ، فرمانده سپاہ یافا : ۴۷

احمد رضابیگ : ۳۵

ارسلان بیگ شہر دار راس العین در قتل عام : ۱۷۷

ارسطو : ۱۷ - ۱۸

ارطغرل : ۱۴

اسپنسر ، ویلیام ، نویسنده امریکائی : ۱۱ - ۳۰ - ۴۵

اسمیرتوف ، ای ، کاردار پلیس مخفی تزاری : ۴۴

اصلان ، برادر ضیاء بیگ مامور قتل عام : ۴۳

انکساندر ششم : ۱۶

امیر خیزی ، حاج اسماعیل : ۲۱۳

امین بیگ : ۱۶۴

انتونیوس ، نویسنده : ۳۵

اندونیان ، آرام : ۱۷۲

اتور پاشا : ۴۰ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۶۸ - ۱۳۷ - ۱۳۹ - ۱۴۲ - ۲۰۸ - ۲۱۷

۲۱۸ - ۲۳۲

اوبرسالتزبرگ : ۱۴۳

اوپنہایم ، بارون ، سفیر آلمان در عثمانی : ۱۳۴

اوراہابیگ : ۴۲

اورخان ، پسر عثمان : ۱۴

ایلدرم = ایلدیریم ، لقب بایزید : ۱۵ - ۱۸۲

ایوب بیگ : ۱۶۱ - ۱۶۴ - ۱۶۵ - ۱۶۹

پ

بایزید ، پسر سلطان مراد : ۱۴

بایزید دوم ، پسر سلطان محمد فاتح : ۱۶

بایورت ، پسر سلطان مراد : ۱۴

بخت النصر : ۹۱

بدری بیگ : ۴۲

برائس ، لرد انگلیسی مأمور تحقیق قتل عام : ۷۹ - ۸۲ - ۱۵۹

برگس ، نویسنده : ۳۶

برنشتورف ، کنت ، وزیر خارجه آلمان : ۱۳۶

بکرسامی بیگ : ۱۶۷

بورژیا : ۱۶

بوغوسیان ، پطروس : ۲۳۲

بیگ افندی : ۱۶۴

ت

ترک ، کلنل : ۱۸۹

تزرتملی : ۱۸۹

تقی زاده ، سید حسن : ۲۱۱

تورلاکیان ، میثاک : ۲۳۴ - ۲۳۹

توریان ، رهبر روحانی طرابوزان : ۱۳۲

توریکیان ، رهبر روحانی شاهین قره حصار : ۱۳۱

توفیق پاشا : ۴۸

توین بی ، ارنولد : ۵۹ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۷ - ۷۸ - ۸۲ - ۹۲ - ۹۴ - ۱۰۱ - ۱۰۲

۱۱۳ - ۱۱۶ - ۱۱۸ - ۱۱۹ - ۱۲۲ - ۱۲۳ - ۱۲۸ - ۱۳۲ - ۱۳۳ - ۱۵۷ - ۱۸۷

۲۱۱

تهلیریان ، سوقومن : ۲۳۲ - ۲۳۴ - ۲۳۸ - ۲۴۰

تیری ، پادشاه لهستان : ۱۵

تیمورلنگ : ۱۴

ج

جلال بیگ : ۱۶۶

جلال گورخمازرف : ۴۳

جم ، پسر سلطان محمد فاتح : ۱۶

جمال بیگ : ۱۶۶ - ۱۷۲ - ۱۹۰

جمال پاشا : ۳۷ - ۴۵ - ۱۷۸ - ۲۱۶ - ۲۱۸ - ۲۳۲

جمال زاده ، سید محمدعلی : ۲۱۱ - ۲۱۷

جواد بیگ ، برادر زن انور پاشا ، مأمور قتل عام : ۱۱۸ - ۱۷۵ - ۱۷۶

جوانشیر ، یهود خان : ۲۳۹

چپالقریان ، اسقف اعظم دیاریکر : ۱۳۶
 چرچیل ، وینستون : ۱۴۱ - ۱۴۲
 چنگیزخان : ۱۲ - ۱۳

حسین بیگ : ۱۷۷
 حلمی پاشا ، سعید : ۴۰ - ۴۱ - ۱۹ - ۲۳۸ - ۲۳۹
 حمیدی ، رژیم سلطنتی عبدالحمید دوم بدین نام نامیده می‌شد : ۹۳

خان خوبیتسکی ، نخست‌وزیر آذربایجان : ۳۲۳
 خلیفه مسلمین : ۳۱
 خورشید پاشا : ۲۳
 خورتیان ، رهبر روحانی خارپوط : ۱۳۲
 خیابوی بیگ : ۴۲
 خیری بیگ : ۱۷۸

دانیلوسکی ، نویسنده : ۲۹
 دیوان بیگی ، رضاعلی : ۴۳ - ۲۱۷ - ۲۱۸ - ۲۲۰

ذکی بیگ : ۱۷۸ - ۱۸۰ - ۱۸۷ - ۱۸۸ - ۱۸۹

رحیم‌الدین ، استوار مامور قتل‌عام در ابوحراد : ۱۷۱
 رضاشاه کبیر ، اعلیحضرت : ۴ - ۶
 رفتلو ، ارنست فون : ۱۳۹
 رفیع بیگ : ۱۷۶
 روسلر ، هر ، کنول آلمان در حلب : ۱۳۳ - ۱۳۴

روهبر ، دوشیزه سویسی : ۹۷ - ۱۰۵ - ۱۱۰
رهراب ، نماینده آرامنه در مجلس عثمانی : ۱۳۲

ز

زارواند ، نویسنده : ۳۷
زاواریان ، سیمون موسی داشناک : ۳۲۹
زکی یا کال ، محمد ، مترجم کتاب : ۲۸
زوریان ، استپان ، موسی داشناک : ۳۲۹

س

ساموئل آفندی ، یهودی ، مأمور قتل عام : ۴۲
سعادتیان ، رهبر روحانی ارض روم : ۱۳۲
سعود بیگ ، علی ، حاکم ، مأمور تبعید : ۱۷۴ - ۱۷۵ - ۱۷۶ - ۱۷۸
سعید بیگ : ۴۲
سلجوقیان : ۱۴
سلیم ، پسر بایزید دوم ، سلطان : ۱۷
سلیمان ، بزرگ : ۳۹
سلیمان ، پسر بایزید : ۱۵
سلیمان قانونی ، سلطان : ۱۹
سیمونوف ، کنستانتین : ۵۹ - ۶۰

ش

شائومیان ، نخست وزیر آذربایجان : ۳۲۰
شاه عباس : ۱۳۷
شایرر ، ویلیام : ۱۴۲
شکری بیگ : ۱۶۶
شکیر پاشا ، بهالدین : ۲۳۹
شوکت پاشا ، محمود : ۴۱
شیراگیان ، ارشاور : ۲۳۴ - ۲۳۹
شیخ الاسلام عثمانی : ۴۱

صارمی ، ابوطالب : ۱۴۲

ضیاءبیگ ، یوسف : ۴۳ - ۱۶۱ - ۱۷۲ - ۱۷۳

طلعت پاشا = طلعت بیگ : ۳۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۵ - ۵۷ - ۶۸ - ۱۰۹ - ۱۳۸ -
۱۶۸ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۸ - ۱۷۹ - ۱۸۲ - ۱۸۶ - ۱۹۴ - ۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۸ -
۲۰۰ - ۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۰۳ - ۲۰۶ - ۲۰۷ - ۲۱۷ - ۲۱۸ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۳۷ -
۲۳۸

ظہیرہمایون ، دیپلمات وزارت خارجہ ایران : ۲۱۹

عادل بیگ ، فرماندہ تبعیدات : ۱۷۴

عباس بیگ اف : ۲۳۴

عبدالاحد نوری بیگ : ۱۶۹ - ۱۷۲ - ۱۷۴ - ۱۸۳ - ۱۹۵ - ۱۹۸ - ۱۹۹ - ۲۰۱

عبدالحمید اول ، سلطان : ۲۲ - ۲۳ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷

عبدالحمید دوم ، سلطان : ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۴ - ۳۶ - ۳۹

۴۱ - ۴۵ - ۶۰ - ۹۳ - ۱۰۶ - ۱۴۷ - ۲۱۸ - ۲۳۰

عبدالخالق بیگ ، مصطفی : ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۲ - ۱۷۳ - ۱۷۵ - ۱۷۷

عبدالعزیز ، سلطان : ۲۶ - ۲۷

عثمان ، بنیان گذار خاندان آل عثمان : ۱۳ - ۱۴

عثمان دوم ، پسر احمد اول ، سلطان : ۲۰

عصمت پاشا ، سرہنگ : ۴۹

عظیم پاشا : ۲۳۹

علاالدین وزیر عثمان : ۱۴

۴

ماریوت ، نویسنده : ۳۵ - ۱۲۲

مایر ، لرد انگلیسی : ۱۲۲

محرم بیگ ، رئیس کمیته تبعیدات : ۱۸۳

مدحت بیگ ، علی حیدر ، نویسنده : ۲۸

مدحت پاشا : ۲۷ - ۲۸ - ۳۴

مراد ، سلطان عثمانی : ۱۶

مراد ، فرزند اورخان : ۱۴

مراد پنجم ، سلطان : ۲۷

مراد ثانی ، فرزند سلطان محمد : ۱۵

مصطفی ، فرزند سلطان : ۲۰

مصطفی چهارم ، فرزند محمد سلطان سلیم : ۳۳

مصطفی عبدالخالق : ۱۹۴ - ۱۹۶

مصطفی نائل : ۲۰۷

مظلومیان ، آرمناک : ۱۶۶

مظلومیان ، اونیک : ۱۶۶ - ۱۶۷

مکنون ، مارشال : ۱۸۳

ملکم خان (ناظم الدوله) : ۶

ملیکوف ، ژنرال روسیه تزاری : ۶۷

محمد ، فرزند بایزید : ۱۵

محمد فرزند سلطان مراد ثانی : ۱۵

محمد ، فرزند موسی فرزند بایزید : ۱۵

محمد سوم ، سلطان عثمانی : ۱۹

محمد ، سلطان ، فرزند سلیمان قانونی : ۲۰

محمدباقر کاشانی ، حاج : ۲۱۴

- محمد تقی اف : ۴۳
- محمد ثانی ، سلطان : ۱۶
- محمد درویش ، سلطان : ۲۱۷
- محمد علی پاشا : ۲۳
- محمد علی خدیو : ۲۲
- محمد علیشاه : ۶
- محمود ، سلطان عثمانی : ۲۵
- محمود دوم ، سلطان عثمانی : ۲۳ - ۲۴
- موسی ، فرزند بایزید : ۱۵
- میرآلای ناظم ، فرماندار نظامی باکو : ۲۱۹
- میکائیلیان ، کریستوفر : ۲۲۹ - ۲۳۰
- میلر ، ویلیام ، نویسنده انگلیسی : ۲۲۷ - ۲۲۹
- میلوش ، رهبر جنبش صربستان : ۲۴

ن

- ناظم بیگ : ۳۵
- نعلبندیان ، رهبر روحانی چارسنگجک : ۱۳۲
- نعیم بیگ : ۵۹ - ۱۵۸ تا ۱۶۳ - ۱۷۲ - ۱۸۴ تا ۱۸۷ - ۱۹۱ - ۱۹۲ -
- ۱۹۴ - ۱۹۵ - ۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۰۳ - ۲۰۶ - ۲۰۷ - ۲۰۸ - ۲۰۹ - ۲۱۰
- نوری بیگ ، عبدالاحد : ۱۶۴ - ۱۶۵ - ۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۶۸

و

- وارن هوستلر ، چارلز ، نویسنده : ۳۹
- واسیلیف ، رئیس اداره آگاهی اوخرا روسیه : ۴۳
- وانگنهایم ، هر ، سفیر آلمان در عثمانی : ۱۳۶ - ۱۳۸
- وحیدالدین شکلی : ۴۹
- ویلسون ، وودرو ، رئیس جمهوری امریکا : ۶۲
- ویلهم دوم : ۲۱۸

ه

- هاکوپیان ، پرفسور ، نویسنده روزنامه ارمنستان : ۷۹ - ۸۷ - ۹۸

- هامازاسب ، رهبر روحانی سامسون : ۱۳۱
هامازاسب ، فرمانده سواران ارمنی : ۱۲۰
هانس کوهن ، نویسنده : ۳۵
هرشداگیان ، پزشک ارمنی : ۱۷۵
هرکویل ، مهندس سویسی : ۱۷۹
هواقیمیان ، اسقف ایسید : ۱۳۱
هوستلر ، نویسنده : ۳۲
هومایاک ، رهبر روحانی کماث : ۱۳۲
هیتر ، هر ، ادلف : ۱۵۷ - ۵۹ - ۶۰ - ۹۲ - ۱۴۱ - ۱۴۳ - ۱۴۴ - ۱۵۷

ی

- بیرم خان : ۶
یرگانیان : آرام : ۲۳۲ - ۲۳۴ - ۲۳۹
یعقوب - ، فرزند ، سلطان مراد : ۱۴
یوسف رضاییک : ۱۸۹ - ۱۹۰

۲

اماکن

آبشوران ، جزیره‌ی در بحر خزر : ۲۲۰

آداپازار : ۱۰۸

آدانا : ۶۳ - ۶۷ - ۱۶۰ - ۱۷۵ - ۱۷۹

آدریاتیک : ۲۲

آدریانویل : ۱۰۷

آرماچا : ۱۳۱

آسیا = آسیائی : ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۲۴ - ۲۲ - ۲۹

آسیای صغیر : ۱۴ - ۱۴۰

آسیای مرکزی : ۱۱ - ۴۴

آکتیریم : ۱۶۴

آلبانی : ۲۳ - ۳۴ - ۲۲۷

آلمان : ۶ - ۴۲ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - آلمان هیتلری ۷۶ آلمان ۹۷ - ۱۱۵ - ۱۱۶

۱۱۸ - ۱۲۳ کنسول آلمان ۱۲۶ - ۱۲۷ آلمان ۱۳۳ - سفیر آلمان - ۱۳۶ آلمان

۱۳۷ - ۱۳۸ - ۱۳۹ صدراعظم آلمان ۱۴۰ آلمان نازی ۱۴۱ آلمان ۱۴۲ - ۱۴۳ - ۱۴۴

۱۴۵ - ۱۴۶ - ۲۰۶ - ۲۱۱ - ۲۱۸ - ۲۲۵ - ۲۳۱ - ۲۳۳ - ۲۳۸

آناطولی : ۲۲ - ۳۰ - ۴۳ - ۵۱ - ۶۸ - ۷۳ - ۷۹ - ۸۶ - ۸۸ - ۱۰۰ - ۱۰۳ - ۱۰۹

۱۱۴ - ۱۱۸ - ۱۲۴ - ۱۲۵ - ۱۲۸ - ۱۳۱ - ۱۳۵ - ۱۳۷ - ۱۶۱ - ۱۸۱
آنکارا: ۵۰ - ۱۰۵ - ۱۶۳ - ۱۶۵ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۲

الف

ابوحراد ، نزدیک فرات : ۱۷۱

اتحاد جماهیر شوروی : ۳۶

اتریش : ۲۹ - ۳۹ - ۴۵ - ۹۴ سرجوخه اتریشی ۱۴۱ اتریش ۲۳۸

ادک : ۶۹

اذربایجان : ۱۱۴ - ۱۱۸ - ۲۱۹

اردهان : ۶۲ - ۶۳

ارض روم : ۱۱۲ - ۱۳۲ - ۲۰۸

ارغانه : ۱۱۲

ارمنستان : ۲۲ - ۶۱ - ۶۳ - ۶۸ - ۹۴ - ۹۸ - ۱۱۴ - ۱۱۵ - ۱۲۱ - ۱۲۴ -

۱۵۹ - ۱۶۶ - ۲۳۰ - ۲۳۱

اروپا = اروپائی : ۱۱ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۷ - ۲۲ - ۲۴ - ۲۶ - ۷۱ - ۹۴ - ۲۱۱

اروپای غربی : ۷۹ - ۱۳۲

ارومیه : ۱۱۶

ازبکستان : ۴۳

ازمیت : ۱۸۶

استانبول : ۲۴ - ۳۴ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۱ - ۴۳ - ۴۷ - ۴۹ - ۶۳ - ۹۳ - ۲۱۲

۲۱۳ - ۲۱۴ - ۲۱۵ - ۲۱۶

اسکارات : ۱۸۰

اسکندریه : ۶۲

اسکوپ = اسکوپیه : ۴۷

افریقا : ۱۷

افریقای شمالی : ۲۱

اکدیر : ۱۰۶

الاشکرد : ۶۲

الجزایر : ۱۷ - ۴۶ - ۱۸۱

امریکا = امریکائی = ایالات متحده : ۳۰ - ۶۱ - ۶۷ - ۷۱ - ۱۰۰ سفارت

- امریکا ۱۰۰ امریکا ۱۰۷ - ۱۳۰ سفیر امریکا ۱۳۷ سفیر امریکا و کنسول امریکا
۱۹۴ امریکا ۲۳۹
انگلیس = انگلستان : ۴۵ - ۵۰ - ۵۳ - ۹۰ - ۹۴ - ۱۲۲ - ۱۳۶ - ۱۵۹ - ۱۶۰
۱۶۱ - ۲۱۲ - ۲۱۳ - ۲۱۸ - ۲۲۸ - ۲۳۱ - ۲۳۹
انطاکیہ : ۱۰۲
اورال آلتائی : ۱۱
اورشلیم : ۴۶ - ۱۸۶
اودک : ۶۹
اورقا : ۲۰۴ - ۲۰۷
ایاصوفیہ : ۱۶
اییدور : ۲۴
ایتالیا : ۴۶ - ۴۸ - ۵۱ - ۵۳ - ۱۰۲ - ۲۳۸
ایران : ۴ - ۲۴ - ۳۲ - ۹۲ - ۱۱۴ - ۲۱۱ - ۲۱۲ - ۲۱۵ - ۲۱۶
ایسمید : ۶۸ - ۱۰۸ - ۱۰۹ - ۱۳۱
ایتلی = عینتلی : ۱۶۱ - ۱۶۸ - ۱۷۹ - ۱۸۰
اینہ بولو : ۵۰

ب

- باب : ۱۶۴ - ۱۶۵ - ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۳
بابارو : ۱۱۶
بابل : ۵ - ۹۱
بادکوبہ = باکو : ۴۳ - ۶۳ - ۱۲۰ - ۲۱۹
باردزاک : ۱۸۰
باطوم : ۲۹
باغچہ جیک : ۱۰۸
بال : ۹۷
بالکان : ۱۴ - ۱۷ - ۲۲ - ۲۹ - ۳۹ - ۴۵ - ۹۴ - ۱۷۶ - ۱۹۱
بایزید : ۶۲
بحر خزر : ۴۳
بخارست : ۷۳ - ۱۰۹
بنہ : ۹۵
برلن : ۲۹ - ۴۵ - ۵۹ - ۲۲۸ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۳۳۷

بروستا : ٦٨
بریتانیای کبیر : ٣٩
بغداد : ١٢٤ - ١٦٢ - ١٧٩ - ٢١١ - ٢١٢ - ٢١٣ - ٢١٤
بلژیک : ١٣٦ - ١٤٠
بلغارستان : ٢٩ - ٣٤ - ٤٨ - ٦٢ - ٦٣ - ٢٢٧ - ٢٣٠
بورسا : ١٠٨
بوسنی : ٢٩
بوسیناک : ١٠٩
بیتلیس : ٩٥ - ١١٧ - ١١٨ - ١٧٥ - ١٣٢ - ٢٢٨ - ٢٠٨
بیروت : ٤٦ - ١١١
بین النهرین : ٩٤ - ٩٥ - ١٠٥ - ١٠٨ - ١٢٤ - ١٦٢ - ١٦٥ - ٢٠٩

پ

پاریس : ٢٨ - ٤٢ - ٣٤
پرت تر : ١٣٦
پرت سعید : ١٢٧
پطروگراد : ١١٧

ت

تاشکند : ٢٣٢
تبریز : ١١٤
تراس : ١٠٩ - ١١٠
ترسوس : ١١١
ترکستان : ٤٣ - ٤٤
ترکستان روس : ٢٣٢
ترکستان چین : ١٣
ترکیه = ترکیسم = ترک : ١١ - ١٢ - ١٣ - ١٤ - ١٥ - ٢٢ - ٢٤ - ٢٩ -
٣٠ - ٣٢ - تا ٣٩ - ٤٤ - ٤٥ - ٤٦ - ٥٠ - ٥١ - ٥٢ - ٥٤ - ٦٢
٦٣ - ٧٣ - ٧٦ - ٨٩ - ٩٣ - ١٠٠ - ١٠٩ - ١٢٣ - ١٤٥ - ١٦٠ - ١٦٣
١٦٤ - ١٨٠ - ١٨٩ - ٢٠٦ - ٢١١ - ٢١٢ - ٢١٤ - ٢١٦ - ٢١٧ - ٢٣٩
تریس : ٦٩

ج

جبل لبنان : ۲۱۲

جورجیوب : ۱۷۷

ج

چاتالجا : ۴۸

چارسنجك : ۱۳۲

چانكاييا : ۵۲

چرلو : ۱۰۷

چين : ۱۱

ح

حسن بيلی : ۱۲۴

حلب : ۶۰-۹۵-۹۶-۹۹-۱۲۰-۱۲۷-۱۳۲-۱۵۹-۱۶۰-۱۶۳-

۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸-۱۶۹-۱۷۰-۱۷۳-۱۷۶-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۲-۱۸۳-

۱۸۶-۱۸۷-۱۸۸-۱۹۴-۱۹۵-۱۹۶-۱۹۸-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۲-

۲۰۳-۲۰۷-۲۱۲-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۶

حمام : ۳۹۹

خ

خارپوط : ۱۱۲-۱۳۲-۲۱۰

خاندزور : ۱۶۳

خاورميانه : ۳۲

خليج فارس : ۱۷-۴۶-۹۵-۹۶-۹۸

د

داردائل : ۵۱-۱۰۲

دانوب : ۱۵

دجله : ۱۰۶ - ۱۱۴ - ۱۱۷ - ۱۸۱

درت ویل : ۱۲۴

درزور = درالذور : ۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۲۱ - ۱۲۴ - ۱۲۷ -

۱۶۳ - ۱۶۷ - ۱۷۱ - ۱۷۲ - ۱۷۷ - ۱۷۸ - ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۷ - ۱۸۸ - ۱۹۸ - ۲۰۲

درو : ۱۲

دریای خزر : ۴۴

دریای سیاه : ۶۲ - ۷۴ - ۷۶

دشت ارزینجان : ۸۵

دمشق : ۹۹ - ۱۶۹

دوشنبه اتحاد شوروی : ۴۳

دورتیول : ۱۱۰

دیاربکر : ۹۵ - ۱۱۲ - ۱۲۹ - ۱۳۱ - ۲۰۸ - ۲۱۰

دیلپسی : ۱۹۹

دیلمان : ۱۱۶

دیویس : ۳۸

راس العین : ۹۵ - ۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۳ - ۱۶۵ - ۱۷۲ - ۱۷۳ - ۱۷۴ - ۱۷۵ -

۱۷۶ - ۱۷۷ - ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۷ - ۱۸۹ - ۱۹۹

راستوودسک : ۴۳

راطا : ۱۲۴

رکا : ۱۸۱

روسیه = روس : ۱۷ - ۲۱ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۶ - ۲۹ - ۳۶ - ۳۹ - ۴۲ - ۴۳ -

۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۷ - ۱۰۲ - ۱۰۶ - ۱۱۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵ -

۱۱۸ - ۱۱۹ - ۱۲۰ - ۱۲۱ - ۱۲۲ - ۱۸۰ - ۱۸۳ - ۱۹۰ - ۲۱۲ - ۲۱۳ -

۲۱۴ - ۲۱۸ - ۲۲۷ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۰

روم : ۱۶

رومانی : ۲۹

زور : ۲۰۴

زیتون : ۹۷ - ۹۸ - ۱۰۴ - ۱۰۵ - ۱۱۰

ژ

ژن : ۱۶

ژنو : ۳۴ - ۲۱۷

س

ساسون : ۶۲ - ۶۳ - ۱۰۶ - ۱۱۷

سالونیک : ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۷ - ۴۸

ساموس : ۲۴

سامون : ۱۳۱

ساقراتیسکو : ۲۳۸

سرت : ۱۱۸

سزاره : ۱۸۱

سلطانیه : ۹۳ - ۹۴ - ۹۹ - ۱۲۷

سمرقند : ۱۲

سلماس : ۱۱۶

سواحل عربی : ۱۷

سوریه : ۳۸ - ۶۰ - ۶۱ - ۹۴ - ۱۰۵ - ۱۸۶ - ۱۹۸ - ۲۰۹

سوقورت : ۹۵

سویژ : ۹۵

سویس : ۲۱۴ - ۲۱۷

سیبری : ۱۳

سیراکوز : ۱۹

سیواس : ۱۳۱ - ۱۹۶ - ۲۱۰

سیلیس : ۴ - ۷ - ۶۱ - ۶۳ - ۹۲ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۴ - ۱۱۱ - ۱۱۴ - ۱۲۴

سیلیس : ۱۲۵ - ۱۲۶ - ۱۳۵ - ۱۶۱ - ۲۰۷

سیلیسوری : ۱۰۷ - ۱۰۹ - ۱۱۰

شاهین قره حصار : ۱۰۲ - ۱۳۱

شناد : ۱۷۷ - ۱۸۰ - ۱۸۸

شوروی : ۳۵ - ۲۳۱

ص

صربستان : ۲۴ - ۲۹ - ۴۵ - ۱۰۷ - ۲۲۷

صور : ۱۸۸

ط

طرابلس : ۲۳ - ۴۸ - ۶۲ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۳۲

ع

عثمانی = عثمانیان : ۴ - ۵ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۲۰ تا ۳۷ تا

- ۴۱ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۶ - ۴۸ - ۵۲ - ۵۸ تا ۶۳ - ۶۷ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۳ -

۷۴ - ۷۶ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۳ - ۸۸ - ۹۱ - ۹۴ - ۹۷ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۲ -

تا ۱۲۳ - ۱۳۱ - ۱۳۲ - ۱۳۵ - ۱۳۷ تا ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۵۷ - ۱۵۸ - ۱۵۹ -

- ۱۶۲ - ۱۶۳ - ۱۶۵ - ۱۶۶ - ۱۶۸ - ۱۷۲ - ۱۷۶ - ۱۸۲ - ۱۸۳ - ۱۸۴ -

- ۱۸۵ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۱ - ۱۹۲ - ۱۹۴ - ۱۹۸ - ۱۹۹ - ۲۰۰ تا ۲۱۳ -

۲۱۵ - ۲۱۷ تا ۲۲۰ - ۲۲۵ - ۲۲۷ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۱ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۳۹ -

عراق : ۶۰ - ۱۶۴

عربستان : ۲۲ - ۹۴ - ۹۵ - ۲۱۴

عزاز : ۱۶۵

عزوه : ۱۸۰

عقبه : ۴۷

عیران : ۱۷۹

عینتاب = اینتاب : ۵۱ - ۱۲۴ - ۱۳۳ - ۱۷۹ - ۱۸۰ - ۱۹۶ - ۲۰۷

غ

غازیان تپه : ۵۱

فاناستر : ۴۷

فرات : ۱۵ - ۸۵ - ۹۶ - ۹۸ - ۱۱۴ - ۱۱۷ - ۱۷۱ - ۱۸۰ - ۱۹۹ - ۲۱۳ - ۲۱۴

فرانسه = فرانسوی : ۲۴ - ۴۲ - ۴۵ - ۴۶ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۳ - ۱۰۲ - ۲۱۲ - ۲۳۱ - ۲۱۵
 فرزنو : ۲۳۸
 فلسطین : ۳۳

ق

قارص : ۲۹ - ۶۲ - ۶۳

قاهره : ۱۹۱

قرهسو : ۸۵ - ۱۲۶

قره حصار : ۱۰۴

قطنطیه : ۱۴ - ۱۶ - ۲۴ - ۲۹ - ۵۳ - ۶۰ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۹ - ۸۸ - ۹۴ - ۹۶ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۰۹ - ۱۳۶ - ۱۳۸ - ۱۳۹ - ۱۶۱ - ۱۶۶ - ۱۷۰ - ۱۷۴ - ۱۷۶ - ۱۸۴ - ۱۸۶ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۴ - ۲۰۸ - ۲۰۹ - ۲۲۸ - ۲۲۱ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۱۹۰ - ۱۱۴ - ۱۱۲ - ۲۹ - ۲۲

قوچاته : ۱۷۶

قونیه : ۷۹ - ۹۳ - ۱۸۰

قیرقیزستان : ۴۴

قیصریه : ۶۹

ک

کازان : ۴۴

کارلوك : ۱۸۴

کارلیک : ۱۷۰ - ۱۷۱

کرت : ۲۲

کردستان : ۷۱

کریمہ : ۲۲ - ۴۴
کرمانشاہ : ۲۱۳
کشان : ۱۰۷
کوۃالعمارہ : ۲۱۳
کومانوا : ۴۸
کونویچلار : ۶۳
کیلیس : ۱۶۴
کیوس : ۶۳

ک

گبن : ۷۵ - ۹۷
گراسنوودسک : ۲۲۰
گرجستان : ۲۲ - ۱۸۹ - ۱۹۰
گرمہ : ۱۶۴
گگوه : ۱۰۸
گلپارچین : ۱۱۶
گیلیلیا : ۶۱

ل

لبنان : ۶۲
لہتان : ۱۵ - ۲۲ - ۶۲ - ۱۴۳ - ۲۲۷ - ۲۳۱
لندن : ۱۲۲
لیبی : ۲۲

م

ماراس = مرعش : ۱۱۱ - ۱۸۰
ماردین : ۹۵ - ۱۸۹
مارسی : ۸۸ - ۸۹
مالایتا : ۹۵
مالکارا : ۱۰۷
ماوراء قفقاز : ۱۲۲

مجارستان : ۱۷ - ۲۲ - ۲۹ - ۳۹ - ۹۴

مجمع الجزائر هند شرقی : ۳۲

مرات : ۱۸۸

مرادسو : ۸۹ - ۹۵ - ۹۶ - ۱۰۶ - ۱۲۰

مردین : ۱۸۰

مکو : ۵۹ - ۱۲۰

مکینه : ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۲ - ۱۸۵ - ۱۸۶ - ۱۸۷ - ۱۵۹ - ۱۹۹

مصر : ۲۲ - ۲۳ - ۲۴

معره : ۱۸۰

معمورة العزيز : ۲۰۸

مقدونیه : ۳۴ - ۶۳

مکه : ۳۲

موش : ۱۱۷ - ۱۷۵

موصل : ۶۳ - ۹۵

مونبوج : ۱۸۰

میسولینکی : ۶۳

ن

نورنبرگ : ۱۴۳

نیکومدیا : ۱۸۰ - ۱۸۶

نیویورک : ۷۶ - ۹۹ - ۱۰۷ - ۱۱۷ - ۱۳۴ - ۱۳۵ - ۱۳۷ - ۱۴۱

و

وارتکس : ۱۳۲

وارنه : ۱۶

واشنگتن : ۱۳۶

وان : ۶۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵ - ۱۱۸ - ۱۲۰ - ۱۷۵

ولگا : ۴۴

ونیز : ۱۶

وین : ۱۷ - ۲۳۸

ماجون : ۶۳

هاجین : ۱۱۱ - ۱۳۴

هفتوان : ۱۱۶

هلند : ۱۱۷

۵

یافا : ۴۶

یوزقات : ۲۰۹

یوتان = یونانی = یونانیان : ۱۱ - ۱۴ - ۱۶ - ۱۸ - ۲۲ - ۲۴ - ۲۷ - ۴۳ -

۴۵ - ۵۱ - ۵۳ - ۶۳ - ۷۳ - ۲۱۲ - ۲۱۹ - ۲۲۷

۳

روزنامه‌ها، مجلات، احزاب، قبایل، ادیان و...

۲

آرارات، نشریه ارمنی، چاپ لندن: ۱۰۵ - ۱۰۸ - ۱۳۱
 آزداک شاباتوریاک، مجله ارمنی: ۴۲
 آسور: ۹۱ آسوری ۲۳ - ۱۱۶ آسوریان ۹۱
 آشویتس: ۵۹ - ۶۰
 آلیستان، کلیسای ارامنه عشانی: ۱۲۸

الف

اتحاد و ترقی، حزب = کمیته: ۳۰ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۲ - ۴۵ -
 ۴۶ - ۴۷ - ۴۹ - ۶۸ - ۷۳ - ۹۳ - ۱۷۲ - ۱۹۰ - ۲۰۵ - ۲۰۶ - ۲۰۸ - ۲۰۹ -
 ۲۳۲
 اچمیادزین، کلیسا: ۱۲۰ - ۱۲۱
 ارامنه: در اکثر صفحات
 ارتش: ۴۰ - ۴۵
 ارتش سرخ: ۵۹
 ارتودوکس، کلیسای: ۳۲
 ارمنستان، روزنامه: ۷۹ - ۱۳۱ - ۱۳۲

۳۶۲

استانفورد ، دانشگاه امریکائی : ۴۲

اس . اس : ۱۴۵

استف یونانی : ۷۳

اسلام : ۱۴ - ۳۲ - ۳۷ اسلامیم ۳۷ اسلام ۷۳ اسلام علماء ۳۲ ممالک اسلامی ۲۱۸

اتحاد اسلام ۳۱ - ۲۱۸ - دنیای اسلام - ۳۱

افق ، روزنامه ارمنی ، چاپ تفلیس : ۷۳ - ۱۰۶ - ۱۰۹ - ۱۱۷

اکسفورد ، دانشگاه : ۶۳

اوخرانا ، سازمان جاسوسی روسیه تزاری : ۴۲ - ۴۴

ایغور ، یک تیره از ترکان : ۱۳

ایبرو ، سازمان انقلابی مقدونی : ۲۳۰

اینبورک ، دانشگاه : ۱۲۹

ب

باب عالی : ۱۳۸ - ۱۶۸

باگرایتون ، پرنس روسیه تزاری : ۶۷

بهاگک ، روزنامه ارمنی : ۱۰۰

بلشویک : ۴۵ - ۶۲

بوختوالد : ۶۰

بوردو ، روزنامه منتشره در عثمانی : ۴۴

پ

پان اسلامیم = پان اسلامیت : ۳۱ - ۳۲ - ۳۷ - ۴۲ - ۴۳

پان اسلاو روسیه : ۲۸ - ۲۹ - ۴۵

پان ترکیسم : ۳۱ - ۳۴ - ۳۵ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۲۱۶ - ۲۱۸

پان تورانیست = پان تورانیسم : ۴۳

پراپالاس ، هتل در استانبول : ۴۹

پاری ماچ ، مجله فرانسوی : ۵۹ - ۶۰

پروتستان : ۶۹ کشیش پروتستان ۹۰

پتر کبیر ، کوچهای در تفلیس : ۲۳۲

پلیس : ۷۴ - ۱۶۴ - ۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۷۰ - ۱۸۰ - ۱۹۴ - ۲۱۰ - ۲۱۲ - ۲۱۵

پلیس ترک ۲۲۸

تاتار : ۱۳

ترك اجاقی، فرقه : ۴۳ - ۲۱۷ - ۲۱۸

ترك جوان : ۶۱ - ۲۱۷ - ۲۲۹

تربلینسکا : ۶۰

تریبون ، روزنامه چاپ نیویورک : ۱۴۱

توکی بو (قوم) : ۱۱

تورانی نژاد ، اقوام : ۴۳

ج

جنگهای صلیبی : ۱۴۴

چ

چاپخانه مدرن تهران : ۲۳۸

چکا ، سازمان جاسوسی شوروی : ۲۳۲

ح

حلال احمر : ۱۲۹

خ

خط همایون ، فرمان آزادی و اصلاحات در عثمانی : ۲۷

خلافت عثمانی : ۵۱

خلیفه مسلمین : ۳۲ - ۵۱

خوکچه هندی : ۱۴۲

د

دانشاکوتیون : ۳۳ - ۳۴ - ۱۱۳ - ۱۹۱ - ۲۰۶ - ۲۲۳ - ۲۲۶ - ۲۲۷ -

۲۲۹ - ۲۳۰ - ۲۳۱

دروز ، فرقه مذهبی : ۳۲

دویچ اورینت ، میسیون مذهبی آلمان : ۱۱۵

www.golshan.com دوچرتا گسترزایتونگ ، روزنامه : ۱۳۹
ده نیووه روتردامشه گورانت ، روزنامه هلندی : ۱۱۶
دیوتیکا ، کلیسا و صومعه آرامه : ۱۰۷

رایش سوم : ۱۴۲
رایشٹاک : ۱۳۷-۱۴۰
ریوجیمتو ، سازمان مخفی در ایتالیا : ۳۴
رستاخیز ، روزنامه فارسی : ۲۱۳
روینیان ، سلسله ای از آرامه مقیم عثمانی : ۱۰۵
روناس ، عصر : ۲۸

زبان ترکی : ۱۲۸
زوتن او فکانگ ، روزنامه ارمنان اتحادیه آلمانی کمک بامور خیریه مسیحیت در
شرق : ۹۷

ژاندارم = ژندارمری : ۴۰-۷۰-۷۶-۷۷-۷۸-۸۱-۸۲-۸۴
- ۸۵-۸۷-۹۰-۹۲-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۱۸-۱۲۵-۱۲۶
- ۱۳۳-۱۸۵-۱۶۴-۱۸۲-۱۸۴-۱۸۷-۱۹۹-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۵
ژون ترک = ترک جوان : ۳۳-۳۴-۳۹-۴۱-۴۴-۴۵-۴۷-۶۱
- ۶۷-۱۰۶-۱۳۲-۱۶۰-۲۳۲

سرکس ، گارد سرکسی سلاطین عثمانی : ۱۶۲-۱۷۷
سن استفانو ، عهدنامه روس و عثمانی : ۲۹
سنجبولاق ، ایلی در کردستان : ۱۱۶
سویتسیم : ۳۲

سیتی کالج : ۲۳۰

سیتی یونیورسیتی ، دانشگاه : ۲۳۰

ش

شخطور ، کشتی کوچک عربی در فرات ۲۱۳

شهربانی عثمانی : ۴۲

شیعه : ۳۲

ص

صاعقه ، نام قسمتی از ارتش عثمانی : ۴۸

صبح ، روزنامه ترکی : ۲۰۹ - ۲۱۰

صلیب سرخ : ۲۱۷

ع

عرب = اعراب : ۱۴ - ۱۵ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۸ - ۴۶ - ۹۴ - ۹۶ -

۹۸ - ۹۹ - ۱۶۵ - ۱۷۸ - ۱۸۵ - ۱۹۹ - ۲۱۳ - ۲۱۴

عیوی = عیسویان : ۲۷ - ۳۲

ف

فاشیسم : ۷۷ - ۲۲۵

فدراسیون زمستووس روس : ۱۲۱

فرامسون : ۳۱ - ۳۸

فرانکفورتر ترایتونگ : ۱۳۷ - ۱۳۸ - ۱۳۹

فرمان ، روزنامه فارسی : ۲۴

ق

قباچاق ، تیره‌ای از نژاد ترك : ۱۳

قران : ۴۱

قرقیز ، تیره‌ای از نژاد ترك : ۱۳

قرون وسطی : ۱۰۰

قزاق = کازاک ، تیره معروف ترك : ۱۳

ك

کاپیتولاسیون : ۶۸

کاتولیک ، کشیشان : ۳۳

کرد = اکراد : ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۱۲۰ - ۱۹۹ - ۲۲۸

کمالیست : ۳۱ - ۵۳

کمونیست : ۴۳ - ۶۲ - ۲۳۰

کمیته اتحاد : ۱۶۰

کمیته اجرائی قتل عام : ۱۹۱

کمیته تحقیق امریکائی : ۵۸ - ۶۹ - ۷۳ - ۷۴ - ۷۵ - ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ -

۸۰ - ۸۳ - ۸۶ - ۸۸ - ۹۴ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۰۹ - ۱۱۲ - ۱۲۲ -

۱۲۴ - ۱۲۵ - ۱۳۹ - ۱۵۹ - ۲۱۱

کمیته کل تبعیدات : ۱۶۸

کورنل ، دانشگاه

کیشکن ، پرفسور : ۱۲

ع

گراجو منیت ، دانشکده وابسته دانشگاه نیویورک : ۲۳۰

گرگه خاکستری ، نامی برای ترکان : ۱۲ - ۱۳

گشتاپو : ۴ - ۵۸

گوچنک ، روزنامه ارمنی نیویورک : ۶۹ - ۷۶ - ۹۴ - ۹۹ - ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۱۷ -

۱۳۲ - ۱۳۴

ل

لیره پول رایج عثمانی : ۸۴

لیره انگلیسی : ۱۲۱

م

مبلغ = مبلغین مذهبی : ۷۶ - ۱۱۸

مجیدیه ، پول رایج عثمانی : ۷۴

مساوات : حزب : ۲۱۹

مليان = مسلمانان : ۲۷ - ۳۲ - ۴۴ - ۶۷ - ۷۳ - ۱۳۷ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۲۰۵ -
۲۰۷ - ۲۱۲ - ۲۱۸ - ۲۲۰

مسيح ، مسيحي = مسيحيون : ۲۴ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۵ - ۳۹ - ۴۳ - ۶۷ - ۶۸ -

۷۳ - ۷۹ - ۱۱۱ - ۱۱۲ - ۱۱۶ - ۱۲۲ - ۱۳۳ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۶ - ۱۵۷ - ۲۰۵
مغول : ۱۴

ن

نارودناياوليا ، (اراده مردم) حزب سري روسيه : ۲۳۰

نازي : ۵۹ - ۱۴۳ - ۱۴۵ - ۱۴۶

ناصر خسرو : ۱۴۶

نظيه : ۲۱۲

توري عثمانی ، باشگاه : ۴۲

نوويه و ريميا ، روزنامه پترگراد : ۱۱۷

نيويورك ، دانشگاه : ۲۲۶ - ۲۳۱

نيويورك تايمز ، روزنامه : ۶۳

و

وطن آزادی ، جمعيت : ۴۶

وهايي ، فرقه مذهبي : ۳۲

ويكتوريا ، خيابان لندن : ۱۲۲

ه

هاياسدان ، روزنامه چاپ صوفيه : ۱۳۱

هرالد ، روزنامه چاپ نيويورك : ۱۳۵ - ۱۳۷

هور ، مجله فارسي : ۲۱۱

هور ، دانشگاه امريکائي : ۴۲

هيچناک ، فرقه سري ارمنه : ۳۳

یاسی، عهدنامه منعقدہ بین روسیہ و عثمانی: ۲۳

یال، دانشگاه امریکائی: ۱۳۰

ینی چری، سپاہ نوین در عثمانی: ۱۴ - ۱۶ - ۲۰ - ۲۳ - ۲۵

یورت، چادر صحرائشین‌ها: ۱۱

یہود = یہودیان: ۳۲ - ۴۲ - ۵۷ - ۶۰ - ۷۶ - ۹۲ - ۱۴۱ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۱

۱۴۶ - ۱۵۷ - ۲۲۵

۴

ماخذ و منابع

- آتانورك - نوشته هفت نویسنده ترکیه - ترجمه دکتر حمید نطقی - نشریه شماره ۱۲ - موسسه فرهنگی منطقه‌ئی - سال ۱۳۴۸ - ۲۱۰ صفحه .
- استانبول و تمدن امپراطوری عثمانی - برنارد دلویس - ترجمه ماه ملک بهار - بنگاه ترجمه و نشر کتاب - سال ۱۳۵۰ - ۲۵۸ صفحه .
- اسناد دادگاه نورنبرگ .
- امپراطوری عثمانی و جانشانش - ویلیام میلز - دانشگاه کمبریج - ۱۹۳۶ .
- ایرانیان ارمنی - اساعیل رائین - سال ۱۳۴۹ - ۲۰۶ صفحه .
- بریتانیای کبیر - وزارت خارجه - سوریه و فلسطین - لندن - ۱۹۳۱ .
- بیداری عرب، مطالعه نهضت ملی عرب - جورج آنتونیوس - لندن - هامیش - هامپتون - ۱۹۳۸ .
- تاریخ امپراطوری عثمانی در سراسیمبزووال - وین و ووسینچ - ترجمه سهیل آذری - از انتشارات فرانکلین - کتابفروشی تهران - ۲۲۴ صفحه - سال ۱۳۱۴ .
- تاریخ انقلاب ما و اتحاد ترقی - ترکی - استانبول - مطبعه سی - ۱۹۴۸ .
- تاریخ ترکیه - سرهنگ لاموش با مقدمه رنه پینون - ترجمه سعید نفیسی - از نشریات کمیسیون معارف - ۴۷۵ صفحه - سال ۱۳۱۶ شمسی .
- تاریخ ناسیونالیسم در شرق - هانس کوهن - تراژدی ارمنستان - هنری مورگنتاو - حرکت اسپاتسوودو بالاتاین - لندن -

۱۹۱۸ .

تراژدی مردم ارمنی - آرامائیس مناتساگانیان - ۱۹۶۵ - اروان ۶۵ صفحه.

ترکیه و پلن تورانیسم - زارواند - پاریس - ۱۹۳۰ .

ترکیه و سوبیتسم - چارلزوارن هوستلر - انتشارات ژرژ آلن - ۱۹۵۷

ترلینکا - ترجمه دکتر مهدی سمار ۴۲۰ صفحه سال ۱۳۴۶ .

ترورها و قتل عام هاند جهان - نویسندگان نشریه نیویورک تایمز امریکا - سال

۱۹۶۹ - ۴۰۰ صفحه .

جهان نو سدو جلد - رابرت روزول پالم - ترجمه ابو القاسم طاهری - انتشارات

امیر کبیر - ۵۴۳ + ۶۶۷ سال ۱۳۵۰ .

خاطرات اوآن زندگی - علی رضا دیوان بیگی - خطی ۲۰۱ صفحه - در

آرشیو نگارنده .

خاطرات جنگ جهانی - وینستون چرچیل (طوفان نزدیک میشود) - ترجمه تورج

فرازمند - جلد اول

دائرة المعارف امریکاتا - کلمه ارمنی (قتل عام ارمنه) صفحه ۳۳۳

سر آغازهای قتل عام ، کشتارهای همگانی ارمنه در جنگ جهانی اول - انجمن

تحقیق تاریخ ارمنی - ۱۹۶۵ .

سرزمین و مردم ترکیه - (چهره ملل) - ویلیام اسپنر - علی اصغر بهرام

بیگی - بنگاه ترجمه و نشر کتاب - سال ۱۳۴۵ - ۲۸۲ صفحه .

طرز رفتار نسبت به ارمنه در امپراطوری عثمانی - لندن - سال ۱۹۱۶ .

فلاسفه بزرگ - آندره کرسون ، ترجمه کاظم عمادی - سال ۱۳۴۵ .

قتل عام ارمنه در عثمانی - خاطرات نعیم بیگ - آکادمی علوم ارمنی - آرام

اندونیان - ۱۹۴۶ .

قتل عام يك ملت یا شرارتهائی نسبت به ارمنه - آرنولد ج. توین بی - نیویورک

هادرو استادین - ۱۹۱۵ - ۱۱۹ صفحه .

گزارش کمیته امریکائی تحقیق - وابسته بگروه مذهبی امریکائیان - آرشیو

دانشگاه هوور .

مدحت پاشا - علی حیدر مدحت بیگ - پاریس - ستاک ۱۹۰۸ .

مدحت پاشا - بزبان ترکی - محمدزکی پاکال - استانبول - ۱۹۴۰ .

مسئله شرق - ج . آ . ار . ماریوت - اکسفورد - کلارندون - ۱۹۵۱ .

نهضت انقلابی ارمنی - لویز نعلبندیان - دانشگاه برکلی - ۱۹۶۳ .

همایه ما ترکیه - عباس شاهنده - انتشارات روزنامه فرمان - ۱۳۳۴ - ۱۵۸ صفحه

یادداشتها و تاثرات ترکیه - لوی رامبر - پاریس - ۱۹۲۶

روزنامه‌ها و مجلات

- آارات - روزنامه ارمنی - ژوئیه ۱۹۱۵
- ارمنستان - روزنامه ارمنی - سپتامبر ۱۹۱۵ .
- ازدك - شاباتورياك - مجله ارمنی - بيروت - شماره ۳۵ - می ۱۹۷۰ .
- باری ماچ - مجله فرانسوی - پاریس - شماره مخصوص پایان جنگ - ۱۹۶۵ .
- تربیون - روزنامه انگلیسی - نیویورک - شماره هشتم - اکتبر ۱۹۱۵
- دنیووه روتردامشه کورانت - روزنامه هلندی - لاهه - ۱۸ اکتبر ۱۹۱۶ .
- گوچناك - روزنامه ارمنی - نیویورک ۴ سپتامبر ۱۹۱۵ .
- معاصر - مجله ارمنی - شماره ۱۱۴ - ۱۹۱۸ .
- هراک - روزنامه انگلیسی - ۱۹۱۵ .

قتل عام طرابلس

www.golshan.com

سرهای 'راسته‌ای' که قتل عام شدت در سال ۱۹۱۶

اینجا، این تصویرها را می بینید که
توسط حزب گولشانه جمع شده است

اینجا، این تصویرها را می بینید که
توسط حزب گولشانه جمع شده است

رهبران حزب دانشناک که در ۱۹۱۵ در عثمانی کشته شدند.

www.golshan.com

چند زن و مرد ارمنی اسیر قبل از آستانار دسته جمعی

کودکان، پیرمردان و پیرزنان ارمنی قبل از این که آنان را به داخل دریاچه وان ببرند.

www.golshan.com

چند ارمنی قتل عام شده از دیار آدنا» در سال ۱۹۰۹

سراي حزب داتشاك در بالای چوبه های دار در اسلامبول. www.golshan.com

سرهای بریده دو ارمنی عضو خانیقاه دولت عثمانی.

www.golshan.com

زمینبان در فون نوزدهم

زنان سداب ارسى ، جامعه هاى كه در فون نوزدهم مى بينيم

آنها که امروز می‌کشند، می‌توانند هرآنچه فردا گناهکار باشند (طاعت‌یسا)، با برداشتی از این دست، بستانند. طاعت‌پاشا و دیگر شمشیران، او در حکومت ترکان جوان، قن عام ارمنه، عم زرن یا مرده پیر و جوان و شیرخوار یا سنجورده افازمه... تا نسل ارمنه از تاریخ ترکیه محو شود.

گرچه کودکان در عکس زننده بنظر می‌رسند، ولی فردا محکوم به سرگ توده
و بی‌تکلیف هیچ‌گناهی دانسته یا نشده به سرنوشت این کودکان (عکس نابین)
به اسکت بی حرکت مبدل شدند.

بارماندگان قتل عام در ناحیه شاهواران سوریه (۱۹۱۵) - آنان از قرض گرونی به
اجساد انسان سرده سره زبان تراکمن پوشی برده اند.

www.golshan.com

قتل عام... و قربانیانش

مسؤولان دولت ترکیه، بعدها، در برابر مدارك و اسناد و شواهد انكار و
ناپذیری تغییر این دو عکس اعتراف کرده و گفتند: «البته زناد پروین و
خسوفنهای آلسانگیزی روی داده است...» همین و بس.

۵

آثار نگارنده این کتاب

از مجموعه اسناد و مدارک سیاسی و تاریخی :

- ۱ - در گزانه‌های کارون و شط‌انگرب و اسناد تاریخی و حاکمیت ایران - چاپ اول پاورقی روزنامه کیهان از شماره ۲۰۸۶ به بعد - چاپ دوم ۲۵۱ صفحه سال ۱۳۳۰.
- ۲ - هن از بحرین می‌آیم - یا اسناد حقانیت ایران - روزنامه ایران - سال ۱۳۲۷.
- ۳ - پسران صولت‌قشایی - ۲۱۸ صفحه - سال ۱۳۳۳ چاپخانه تهران مصور.
- ۴ - مورگان شوستر و اختناق ایران - ۷۱ صفحه سال ۱۳۴۵ - چاپخانه کاویان .
- ۵ - مقله براختناق ایران - از انتشارات بنگاه صفی‌علیشاه - ۵۰۳ صفحه - سال ۱۳۴۴ چاپخانه کاویان .
- ۶ - دل‌الان بین‌المللی نفت - سال ۱۳۴۵ مجله تهران مصور .
- ۷ - انجمن‌های سری در انقلاب مشروطیت ایران - ۲۰۸ صفحه سال ۱۳۴۶ چاپخانه تهران مصور .
- ۸ - حقوق‌بگیران انگلیس در ایران - ۴۷۷ صفحه سال ۱۳۴۷ - چاپ اول چاپخانه تهران مصور - چاپ دوم و سوم چاپخانه داورپناه .
- ۹ - سفرنامه میرزا صالح شیرازی - از انتشارات روزن - ۴۵۰ صفحه - سال ۱۳۴۷ چاپخانه داورپناه - چاپ اول .
- ۱۰ - میرزا صالح شیرازی - ۴۰ صفحه - سال ۱۳۴۶ .
- ۱۱ - نخستین چاپخانه در ایران - سال ۱۳۴۷ - یازدهمین نشریه روزنامه ارمنی آلیک .

۱۴ - فراموشخانه و فراموشگری در ایران - در سه جلد چاپ داورپناه - قطع

وزیری :

الف - جلد اول از ۱۸۱۰ تا ۱۹ - ۷۱۴ صفحه .

ب - جلد دوم از ۱۹۰ تا ۱۹۱۸ - ۷۵۵ صفحه .

ج - جلد سوم از ۱۹۱۹ تا ۱۹۶۸ - ۷۷۵ صفحه .

۱۳ - ایرانیان لرنی - سال ۱۳۴۹ - ۲۰۶ صفحه .

۱۴ - میرزا ملکم خان ، زندگی و کوشش او : از انتشارات فرانکلین - سال ۱۳۴۹

- ۱۹۵ صفحه .

۱۵ - دریانوردی ایرانیان :

جلد اول - از دوران های افسانه‌ای تا ظهور اسلام - ۵۲۰ صفحه سال ۱۳۵۰

جلد دوم - از دوران استعمار تا عصر حاضر - ۴۸۶ صفحه - سال ۱۳۵۰

۱۶ - پیرمخان سردار - ۵۳۸ صفحه - سال ۱۳۵۰

از مجموعه داستان‌ها :

۱۷ - جاسوس - جنگ‌های پارتیزانی عشایر و مردم آذربایجان و زنجان سال

۱۳۴۴ - مجله تهران مصور .

۱۸ - مامور مخصوص هیتلر - عملیات حزب کبود - سرگرد شولته

مایر - مولر - کرومر - آلفونس - جاسوسان هیتلر در سال ۱۳۳۰ در ایران

از : ششم اردیبهشت ۱۳۴۷ به بعد در مجله تهران مصور .

در زیر چاپ

۱۹ - بمب سازان گرجی و قفقازی در انقلاب‌های ایران .

آماده به چاپ

۲۰ - روزنامه و روزنامه نویسی در ایران .

۲۱ - هجوم امریکا به ایران - ۱۸۵۶ تا ۱۹۶۸ .

۲۲ - حزب کمونیست در ایران در چهار جلد : از ۱۲۹۸ تا ۱۳۲۰ شمسی .

تاریخ عالم آرای عباسی

۲ جلد

اسکندریک ترکمان

به کوشش ایرج افشار

اسکندریک، مشهور به منشی، از فئودالها و درباریان بزرگ دوره صفوی و دیپرو منشی شاه عباس بود. او نگارش تاریخ عالم آرای عباسی را به مناسبت پایان سی امین سال سلطنت شاه عباس آغاز کرد و در سه جلد آن را به پایان رسانید. مؤلف در این اثر پی جوی جنگها و پیروزیها و ایران داری شاه عباس و نمودن پیشینه نسبی دودمان صفویان بوده است و چون همزمان بایساری از روی نمودهای لحظات تاریخی دوران خود بوده، توانسته است در تشریح و بازآفرینی دوران پریاهوی این زمان، هیجانها و تب و تابها را همانند خونی پرتحرک، جانمایه بافت گزاره تاریخی خود کند. اسکندریک، کتاب را به سه جلد (صحیفه) نامساوی بخش کرده است. صحیفه اول، نمودار نسب خاندان صفوی و بیان چگونگی به قدرت رسیدن سلاطین پیش از شاه عباس است. در این صحیفه دوازده مقاله آمده که در چاپ سنگی پیشین تنها يك مقاله از مقالهای دوازده گانه آن چاپ شده است. صحیفه دوم، دربرگیرنده رویدادهای سی سال اول حکومت شاه عباس می باشد، و صحیفه سوم که با مرگ شاه عباس پایان می یابد، بر مینای پدیدارهای رزمی و سیاسی نیمه اول قرن یازدهم هجری نوشته شده است.

دورنمایه خاطرات اعتمادالسلطنه

به اهتمام ایرج افشار

یادداشت‌های خواندنی و پرفایده (اعتمادالسلطنه) سیاست‌گردانش اندوخته دوره تاصری از اسناد فوق‌العاده با اهمیت عصر خود و از مآخذ مستندی است که اخبار مربوط به مملکت‌داری و آداب مخصوص دستگاه سلطنت ناصرالدین‌شاه را پس از هفتاد و هشتاد سال در اختیار ما می‌گذارد. اکنون با پژوهش و بررسی در این یادداشت‌ها اطلاعات تازه و نکات باریک از وقایع مهم دورانی که منجر به قتل ناصرالدین‌شاه و دبیدن نسیم مشروطه‌خواهی ایران شد، نظیر واقعه رژی و انحصار تنباکو، عزل ظل‌السلطان، صدارت مستنانه امین‌السلطان، دخالت‌های روس و انگلیس می‌توان استخراج کرد که در مآخذ قدیم دیگر و تحقیقات معاصران دیده نمی‌شود. و از این رو لزوم مطالعه چنین اثری، برای کوشش و پژوهش خالی از لذت يك زمان شورانگیز نیست.

تاریخ مشروطه ایران

احمد کسروی

کتاب بزرگ و ارزشمند تاریخ مشروطه ایران. با اینکه بیش از سی سال از تاریخ نگارش آن می‌گذرد بی‌هیچ تردیدی هنوز همانندی نداشته که اینسان جستجوگرانه و با چشمداشتی ازسرفهم و اندیشه به‌کند و کاو، علل و گونه‌های فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، مذهبی، مشروطه‌خواهی و بررسی چگونگی این عناصر و کیفیت وابستگی آنان با یکدیگر، در یکجا و با هم پرداخته باشد. کسروی با این کتاب بسیاری از جانبازان گمنام جنبش مشروطه را از بی‌چهرگی رمانید، و به آنان و کارهای پرارجشان بعد تاریخی داد، رسانیها را نمود همانگونه که رسانیها را، و ما دانش خود را از تاریخ مشروطه ایران، مرهون تلاش گرانبوار اومی‌دانیم. کسروی در پیشگفتار کتاب به‌طرح حرفها و مسائل تازه‌ای می‌پردازد، و با نگرشی دیگر به‌رویدادهای نهضت مشروطه می‌پردازد.

(در جنبش مشروطه دو دسته‌ها در میان داشته‌اند: «یکی وزیران و درباریان و مردان برجسته و بنام و دیگری بازاریان و کسان گمنام و بیشکوه. آن دسته کمتر یکی درستی نمودند و این دسته کمتر یکی نادرستی نشان دادند. هرچه هست کارها را این دسته گمنام و بیشکوه پیش بردند و تاریخ باید به‌نام ایشان نوشته شود).

آنگاه کتاب در سه بخش به‌تبیین شرایط، آغاز و تکوین موج مشروطه خواهی می‌پردازد و آتسان جالب و گیراکه خواننده با تصویر يك زمان خواندنی و شیرین، هنگام با آن پیش می‌رود.

این کتاب را نهرو در مدت پنج ماه از آوریل تا سپتامبر ۱۹۴۴، در دورانی که در دژ «احمدنگر» زندانی بود نوشته است. یک سال بعد که نخستین چاپ آن منتشر شد، نهرو در پیشگفتار کشف هند با دیدی روشن و فلسفی نوشت: «این کتاب بخشی از گذشته من است که به سلسله ستم و وجودهای نابود شده ام پیوسته وجودهایی که هر یک پس از مدتی زندگی نابود شده اند و فقط خاطراتی از خود بجای نهاده اند.»

کتاب در دو جلد جداگانه فراهم آمده؛ جلد اول، در شش فصل و جلد دوم در پنج فصل، تاریخ هند باستان و تطورات اجتماعی و سیاسی را با تمامی مسائل انسانی آن بررسی می کند و در پایان جلد دوم با نگاه کانونده و روشنگرانه نویسنده درباره مسائل جهانی (به ویژه جنگ جهانی دوم) روبرو می شویم.

«فهرست اعلام» کتاب، یاری بسزایی برای مطالعه تحلیلی آن خواهد کرد.

روزنامه اخبار مشروطیت و انقلاب ایران

یادداشت‌های سید احمد نفرشی حسینی

به کوشش ابرج افشار

پیرامون انقلاب مشروطیت ایران، تاکنون کتابهای با ارزش فراوانی نوشته شده و از دیدگاههای مختلف این انقلاب دگرگون کننده، به بحث و داوری کشیده شده است. اما هنوز در این زمینه ناگفته بسیار است و از این بابت هم جای بیسی نیست، چرا که هر از چندگاه یکبار سندی از گوشه‌ای به چاپ سپرده می شود و خوشبختانه این نوشته‌ها هر کدام ارزشی جداگانه دارد و از این دست است، یادداشت‌های سید احمد نفرشی حسینی که در گرماگرم تدگیری مشروطه خواهان و مستبدان از کلرکنان دربار بوده و به چشم وقایع فراوانی را دیده و آنها را با صحت و امانت برای ثبت در تاریخ یادداشت کرده است.

روزنامه اخبار مشروطیت و انقلاب ایران به ردیف تاریخ نگاشته آمده و وقایع به ترتیب توالی مکمل یکدیگرند.

«پنجشنبه ۳ شوال، ۲۹ اکتوبر»

قریب سیصد چهارصد نفر سوار بختیاری امروز به طهران آمدند برای رفتن به تبریز و دولت آنچه قشون داشت از سواره و پیاده و غیره به استقبال آنها فرستاد و با کمال شکوه وارد شهر کردند.